



Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșincat
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cio.
Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889 ISSN-L 2734 -6889

OSPĂȚUL FECIORILOR

(Datină din Ardeal)¹

În urmă cu 155 de ani Iosif Vulcan făcea cu cei de la „Familia” lui „foaia beletristică cu ilustrații” în care publicau obiceiuri, datini de Crăciun și alte serbări populare, dimpreună cu multe poezii populare culese de colaboratori. Redăm în extensie pasaje largi din una, petrecută în zona de Nord-vest a Ardealului.

Și pentru a vă introduce în atmosfera acelor ani voi spicui din datina populară: „Ospățul feciorilor”, așa cum a consemnat-o Fr. Longin. Conform spuselor sale: „sunt puține popoare în lume care au atâtea și așa frumoase datini ca poporul român”, despre care se pot scrie cărți întregi, care ar putea compune, era de opinie autorul, chiar „o bibliotecă întreagă numai cu cărți despre caracterul lui [a poporului n.n.], judecat din datinile și poeziile sale, foarte frumoase și mult prețioase”². Ele, la un loc, ne prezintă, de fapt, caracterul și sinteza istorică a trecutului, la urma urmei originea sa, nealterată de amestecuri diferite. Nici „o poteră n-ar putea



Bucurțiile Crăciunului.

constrânge” ca datinile să servească altcuiva decât poporului român, deși, la prima ascultare, unele par fără de sens și preț, dar la o analiză aprofundată dau contrariul.

Autorul relatează faptul că, în 1867, sărbătorile Crăciunului le-a petrecut la un amic, dintr-un sat din Transilvania (fără a-l nominaliza), unde poporul român era „mai curat, mai sângruincios, cu români model, oameni sănătoși, frumoși cu familii extinse, oameni de treabă”³. Tinerii din acel sat se pregăteau de „Ospățul feciorilor”, o datină veche, din moși și strămoși, de mare preț, care evocă bravura romanilor, când aceștia serbau „juzii juvenili”, între Crăciun și Anul Nou, în cadrul familial. Și povestea se deapănă, precum firul din caier. La ospăț luau parte 12 feciori din sat, de peste 18 ani, dar nu mai bătrâni de 21.

¹ Grupaj realizat de col. r. Dr. Constantin Moșincat

² Familia, nr. 52, 28 decembrie 1869, p. 618

³ Ibidem

Concluzia din informație rezidă în faptul că feciorii după vârsta de 21 ani ar cam fi trebuit să se fi așezat la casele lor. Ei formau societatea, condusă de un **vătaf** cu mare autoritate, a cărei persoană era inviolabilă, ales dintre ei, feciorii. Acest vătaf comanda tuturor, el era oratorul (el „vornicește”) și tot el avea drept a „judeca și pedepsi”. Dintre cei rămași unul era bucătar, care gătea pentru toți, altul ospătar, ce servea băutură la toți, pentru a aduna de la toți plata consumației. Fiecare dintre juni se îngrijea încă de la culesul „vinului-nou” să procure vinul, să-l grijească, să-l strecoare, fără să-l desfacă până înainte cu o săptămână de Crăciun, când făceau „repetiție la colinde și cântări pentru ospăț”, la o anume casă în care se adunau seara.

La Domnul casei, numit „stăpân” se adunau cele necesare ospățului, de unde feciorii plecau la biserică în ziua de Crăciun, îmbrăcați în straiile populare, specifice satului, cu „stăpânul și vătaful” în frunte, după care se întorceau la „stăpân” acasă de unde porneau colindatul: mai întâi la preot, la fruntașii satului și apoi de-a rândul satului. Tot alaiul de feciori, doi câte doi, urma vătaful iar cei de pe urmă duceau „bota cu colaci și straița cu carne”. Ei erau urmați de ȝiganii, cu instrumente, care rămâneau afară (când feciorii colinde gazda), împreună cu cei ce duceau **bota**.

În casă se vornicea, iar după salutul de primire, făcut de gazdă, feciorii se împărțeau în două și colindau, pe rând, când unii când alții, și la sfârșit împreună, fiind ascultați cu pioșenie. **„Vătaful vornicea și la sfârșit și mulțămeară”**, pentru că femeia gazda ducea celor de afară colaci și mâncare. Așa colinda ținea până la înserat, când se retrăgeau la „stăpân”. Până la Sân-Vasii (Anul Nou) nici unul dintre feciorii care compuneau *ospățul* nu putea să-și viziteze casa părintească, ei locuiau numai la casa „stăpânului”, fără știrea vătafului nu puteau participa nici măcar la șezătoare. Dacă vreunul „aluneca” cu băutura, ceea ce era raritate la acei feciori, iar dacă se întâmpla era *„bătut în mijlocul uliței când ieșeau oamenii de la biserică”*⁴.

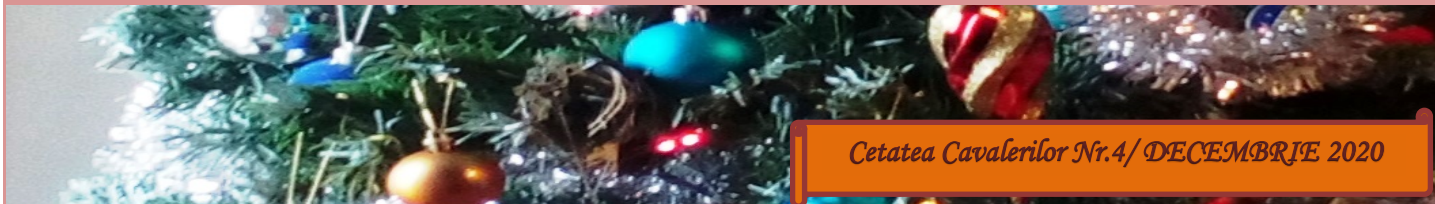
După ce sfârșea colindul zilnic începea „ospățul”: în *prima zi* fiind invitați la prânz toți fruntașii satului, solemnități care începea de rugăciunea preotului și era continuată cu „gratularea vătafului”. Oaspeții, lângă care se așeza doar vătaful, erau serviți de feciori cu bucatele căpătate din sat, adunate pe botă. Oaspeților li se aduceau mulțumiri pentru onoarea ce li s-a făcut feciorilor și erau petrecuți cu „lăute și cântări” la casele lor. *Ziua următoare* se invitau ceilalți bărbați cu neveste, fiind și ei ospătați după ritualul anterior expus. *A treia zi* erau invitate „fetele mari”, ceea ce însemna petrecerea adevărată, așteptată de feciori care *„serveau cu complezență de mirare fetele”*. După care urma jocul până se însera bine. Dacă mai rămânea ceva, din bucatele adunate de feciorii colindători ai satului, petrecerea lor continua, dar numai până la Anul Nou!, când venea rândul fetelor de „Sân-Vasilie” să organizeze petreceri specifice.

Așadar totul se consuma în colectivitate cu cântec, joc și voie bună. Într-un sat mai mare „ospetele feciorilor” puteau fi mai multe, dar toate în aceeași cordială atmosferă. **Vătaful** era respectat de toată comunitatea iar mandatul său, de ținere a ordinei la joc, dura până la următorul „ospăț al feciorilor” când se făcea o nouă alegere de vătaf.

Învățămintele multe pot fi trase dintr-o astfel de datină de Crăciun pe care le rezum în: responsabilitatea pentru organizarea unui eveniment; stabilirea în mod democratic și respectarea de către toți a ordinii celor în drept a face regulile; respectul dintre generații în care ierarhia satului, în cap cu preotul, învățătorul și primarul, alături de bătrânii gospodari fruntași, erau urmate; rolul femeilor în acea epocă, deși socotită doar bună „pentru a face patriei prunci sănătoși și viguroși”, începe a căpăta noi valențe cultural-artistice, inclusiv buna cuviință și politețea față de fetele ce erau curtate; junii erau pregătiți pentru intrarea lor după majorat în atributul de conducători, „ospățul” fiind doar un pretext de verificare a capacității lor organizatorice și de execuție a unora din treburile obștești.

„Ospățul feciorilor”, devenea o treabă extrem de serioasă a întregii comunități: **bătrânii fruntași fiind cei dintâi onorați, ca semn al recunoștinței**. Cât de însemnat și călăuzitor a fost rolul preotului îl desprindem și din acest frumos obicei păstrat cu sfințenie de ardeleni. Totul era un bilanț al prosperității, al solidarității căci obiceiul **învăța și forma moral caracterelor tinerilor**: să colinde la rând *pe toți, fără excepție*, forma deprinderii de *a dona* („mâncare strânsă în straiță și pe botă”), a

⁴ Ibidem, p. 619



economisii prin *împărțire la toți* pentru ca să ajungă la toți și a petrece cu lăutarii în acordurile frumoase ale dansului, precum la vestitele saloane, în care se prindeau pe rând vătaful, apoi ceilalți.

Datina nu excepta de la ospăț pe nimeni. Bucuria era a întregii comunități. Conform acestui obicei tinerii erau învățați a trăi independenți de casa lor pe care n-o puteau vizita fără acordul vătafului conducător. Regulile și sarcinile primite de cei 12 feciori de ospătari, la botă sau colindători, erau respectate întocmai sub sancțiunea suportării unor „pedepse aplicate pe ulița satului, spre a fi de ocara tuturor”. În acest fel delicvența la sate era una de excepție: și pentru ca să nu se facă de rușinea satului. Din păcate autorul acestor relatări Fr. Longin nu povestește și despre acestea, dar aflăm din caricaturile de epocă tâlcul lor. Ei bine toate aceste obiceiuri formau deprinderi sănătoase la tineri.

„Ospățul feciorilor” îi pregătea pentru viața de adulți responsabili, pentru igiena traiului cu morală sănătoasă al colectivității satești pentru care nici un efort nu li se părea prea mare și zadarnic. Trăinicia formată al unor asemenea caractere se va proba în vâltoarea marelui război al luptei pentru **biruința steagului tricolor**. Respectul disciplinei feciorilor a fost sămânța ce a rodit din pruncie la marile Praznice naționale.

Și încă mai merită să subliniem un important învățământ: **înfrânarea, abținerea de la lăcomie** și consum excesiv de băuturi. Cel care „*aluneca suferea ocara satului*”, sub sancțiunea nemiloasă a vătafului, responsabil și pentru comportamentul celorlalți. **Darul**, reprezenta o dovadă de răsplată, de descoperire a bunei voințe, onoarea cinstirii colindătorilor. *Ospățul feciorilor*, din fiecare din zilele următoare, avea loc numai după slujba de la biserică, și se încheia seara târziu. Adică întâietate avea hrana spirituală apoi cea trupească. În relatarea la care am făcut trimitere mai sunt amintite și șezătorile de la care erau opriți feciorii, dar povestitorul nu le detaliază. Participarea feciorilor era chiar o răsplată pentru frumoasele lor servicii în misiunea, rolul, pe care-l aveau în ceata de feciori. Așa învățau junii cei tineri omenia sfântă a satului românesc, ospătarea trecătorului și poftirea lui la masă, ori întinderea unei căni cu apă proaspătă din izvorul iubirii apropielui.

Zăbovind și studiind puțin și acest frumos obicei de Crăciun dăm deplină dreptatea poetului parafrazându-l pe Lucian Blaga: *veșnicia s-a născut la sat, din mirabile semințe!* Încheiem aceste șire cu răscolitoarea rugăciune rostită de părintele protopop de Alba Iulia, Ioan Teculescu, în memorabila zi când trupele române au intrat în oraș⁵:

„De-a pururi scut și adăpost
Poporului nostru ai fost
Biserică străbună.
Din rândul sfintei Providenți
Tu ai păzit pe-ai noștri părinți
Ca mama cea mai bună.
Când valuri de potop turbat
Asupra lor s-au revărsat
Să stingă-n ei credința
Cu zidul tău i-ai apărat
Și legea sfântă le-o-ai păstrat
Păstrându-le ființa!
De-aceia și împodobim
A ta catapeteasmă,
Și cu cântări toți te cinstim
Și daruri noi îți oferim
Și jertfă de mireasmă.
O, fi-ne și de-acum ce-ai fost
Ocrotitoare și adăpost
În vremuri de cercare,
Mireasă blândă-a lui Cristos
Poporului dreptcredincios
Fi-i mamă apărătoare!

⁵ Ibidem



Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

Pest'a

5/17

Juniu

1865.

Ese in fie-care luna de trei ori ateca in 5. 15.
si 25. dupa c. v. contienendu done cöle.

Pretulu pentru Austria

pe Jun.—Sept. 2 fl. —
pe Jun.—Dec. 3 fl. 50 cr.

Pentru Romania

pe Jun.—Dec. unu galbenu.

Nr.

1.

Cancelari'a redactiunei

Strat'a lui Leopoldu Nr. 18.

unde sunt a se adresä manuscriptele si banii
de prenumeratiune.

Epistolele nefrancate nu se primescu [si opurile
anonime nu se publica.

I

**cupa
anuale.**

Pagina de gardă al primului număr al Revistei „Familia” – proprietar fondator Iosif Vulcan